

(68. 1.)

Nota van de heeren DE SAVORNIN LOHMAN en VAN
IDSINGA, ingeleverd overeenkomstig art. 26
van het Reglement van Orde ¹⁾).

(De vroegere stukken zijn gedrukt onder
n°. 258 der Zitting 1910—1911.)

Daar, gelijk de ondervinding geleerd heeft, principieele bestrijding van dwangverzekering in een Afdelingsverslag, ten gevolge van de eigenaardige inrichting daarvan, niet tot haar recht komt, en ook de Commissie van Voorbereiding voor de Raden- en Ziektewet de bestrijders van den dwang niet in de gelegenheid heeft gesteld, gedurende de voorbereiding van het ontwerp hun meening aan hunne medeleden mede te deelen, hebben ondergeteekenden gemeend van art. 26 van het Reglement van Orde te moeten gebruik maken, ten einde tijdig aan de Regeering kenbaar te maken welke hunne principieele bezwaren tegen het ontwerp zijn, en waarom zij meenen dat een betere weg zou kunnen worden ingeslagen, ten einde in datgene te voorzien, waarop de Regeering het oog heeft.

Waarop de Regeering het oog heeft. Het geldt hier toch niet eene rechtsregeling op zich zelve, maar voorziening in zekeren bedenkelijken maatschappijtoestand, ontstaande door de gedwongen werkloosheid van ouden en invaliden. De arbeiders kunnen, evenals anderen, zonder wettelijke tusschenkomst zich daartegen verzekeren, indien zij dat willen; misschien zijn zij daartoe zelfs zedelijk verplicht, maar, evenmin als bij andere burgers, is dit op zich zelf een voldoende reden om de naleving van zulk eene verplichting af te dwingen bij de wet. Indien zij in geval van ouderdom of invaliditeit genoeg hadden om van te leven, zou de wetgever dan ook geene reden hebben zich met hen te bemoeien.

De reden, waarom de wetgever wil ingrijpen is dan ook niet het persoonlijke belang van den arbeider, maar het belang van den Staat. Teruggaande tot de Memorie van Toelichting van het ontwerp-KUYPER, ingediend 26 April 1905, treft men daar in § 1, 1ste alinea, het betoog aan, dat zij, wier bestaan afhankelijk is van de opbrengst van in dienst van anderen verrichten arbeid, in die opbrengst tot aan hun dood toe, ook als ze invalide worden, hun bestaansmiddel moeten vinden. Verteren zij die opbrengst geheel in de jaren van hun normale kracht, dan staan zij hulpeloos zoodra die kracht ontbreekt. Bij buitengewone oorzaak kan door bloedverwanten of door de weldadigheid in dien nood voorzien worden. „Maar deed zich zulk een noodstand bij geheele lagen der bevolking voor, zoo zou de mildste weldadigheid te kort schieten, en ter afwering van pauperisme, de publieke kas ter voorziening worden opgeroepen. Hiertoe echter is, in een zin als hier bedoeld, de Staat noch verplicht noch bij machte: een stelling die naar het oordeel van de ondergeteekenden” (voorstellers van bedoeld ontwerp) „voorhands geen betoog vraagt”. Nog korter en duidelijker in § 2: „het volksgeheel heeft er belang bij dat de arbeider, die niet langer door arbeid in zijn onderhoud kan voorzien, aanspraak op eene rente heeft, omdat hij anders ten laste van anderen zou komen; aan dat belang ontleent de werkgever het recht om dwingend op te treden en den arbeider te verplichten om zich eene rente te verzekeren voor dat geval.” Dwangverzekering op zich zelve wordt dus niet voorgesteld uit „Arbeidervriendelijkheid”, maar ter voorkoming dat de openbare kassen te zwaar worden belast.

¹⁾ Zie bladz. 9 van het Verslag omtrent de wetsontwerpen tot regeling der arbeiders-ziekteverzekering (Zitting 1911 | 1912, 56, n°. 6).

De ondergeteekenden erkennen, dat tot dusver in vele gevallen zulk een bedroevende toestand voor den werkman ontstaat. Maar die ontstaat evenzeer voor tal van anderen, die evenmin „in de jaren van hunne normale kracht” het noodige gespaard hebben. Welke verplichtingen cloeien nu daaruit voort voor den wetgever?

Bij de beantwoording van die vraag wordt ondersteld, dat de wetgever te rekenen heeft met de thans bestaande, natuurlijke economische verhoudingen, ontstaan uit ieders behoefte om te zorgen in de eerste plaats voor zich zelve en de zijnen. Met gefingeerde, niet bestaande, wellicht onbestaanbare toestanden heeft de wetgever zich niet op te houden.

In § 1 van bovenbedoeld ontwerp van 1905 leest men, in antwoord op de zoeven gestelde vraag: „welke verplichtingen bedoelde noodstand den wetgever opleggen”, dat er voor den arbeider eene zedelijke verplichting bestaat om zich te verzekeren tegen ouderdom en invaliditeit; dat die verplichting niet algemeen wordt nagekomen, deels uit zorgeloosheid, deels uit onmacht, terwijl „de onthouding der meesten den noodigen prikkel en de goede keus ook aan hen ontnemt, die anders tot handelen zouden bereid zijn”, (waarom de goede keus ten gevolge van de malatigheid van anderen verloren gaat, wordt niet toegelicht) „dat mitsdien de zedelijke verplichting tot eene wettelijke moet worden gemaakt”.

Indien dit waar is, dan behoort dit te gelden, niet voor werklieden alleen, maar voor allen. Niemand, tenzij hij zich daartegen verzekerd heeft bij eene solide maatschappij, kan met zekerheid weten, of en wanneer hij de inkomsten, waarvan hij leven moet, op zekeren tijd nog zal bezitten. Eischt de onderlinge solidariteit, dat, eenerzijds, de maatschappij den doodarme niet late verhongeren, anderzijds dat wie sparen kan zulks ook doe, dan zou de wetgever, die zedelijke verplichtingen omzettende in wettelijke, aan allen een zoogenoemd pensioen moeten verzekeren, waarvoor dan ook allen hadden bij te dragen. Dat vermogenden waarschijnlijk niet armelastig zullen worden zou aan zoodanige Staatsbemoeiing even weinig in den weg staan, als, bij werklieden-dwangverzekering, de omstandigheid, dat de waarschijnlijkheid bij sommige verzekerden vrij groot is, dat zij niet oud of invalide zullen worden.

Zulk eene algemeene verzekeringsdwang en zorg voor den ouden dag wordt in dit ontwerp niet voorgesteld. Alleen een deel der loontrekkenden valt onder den dwang. Met welk recht kan de wetgever zulk een dwang aan een deel der maatschappij opleggen?

De wetgever kan alles, zegt men. Formeel is dit waar. Toch kan hij geen onrecht doen, omdat hij dat niet mag. In den rechtsstaat waarin wij leven is, wat voor den een plicht is, het ook voor den ander. Indien de werkman sparen moet, opdat hij niet kome ten laste van den Staat, dan behoort de niet-werkman datzelfde te doen.

Zulk eene „omzetting van eene zedelijke in eene wettelijke verplichting” is te ondragelijker, waar in vele gevallen, en somwijlen te recht, het bestaan der zedelijke verplichting door den tot premiebetaling gedwongene zal worden ontkend. Menig werkman, inzonderheid zoo hij een Christen is, zal zeggen: „ik mag mij niet „bezorgd” maken voor den dag van morgen: ik heb te voorzien in wat op het oogenblik noodig is voor mijn gezin: ik moet ook iets afzonderen voor de toekomst indien ik dat missen kan, maar iedere dag heeft genoeg aan zijns zelfs zorgen: kinderen en vrouw eischen al mijne inspanning: vermoedelijk vroeg zullende heengaan, denk ik het allerlaatst aan verzekering tegen den ouden dag, en zulks te meer, omdat, komt de oude dag tegen mijne verwachting toch, dan waarschijnlijk het noodige niet ontbreken zal. Ook voor invaliditeit ben ik minder bezorgd, omdat in mijn bedrijf oude lieden nog bruikbaar zijn, en arbeid, zij 't ook minder ingespannen en tegen lager loon, vaak aangenamer is dan gedwongen leegloopen. Er is immers, zoolang de wetgever en de stakers de arbeidsmarkt niet kunstmatig beperken, veelal werk ook voor den zwakkere. Tegen ongelukken ben ik op kosten van mijn patroon verzekerd, en — op den duur — waarschijnlijk ook tegen

bedrijfsziekten. Ik ben eerst gehuwd toen ik een gezin kon onderhouden, en heb dus weinig lust om bij te dragen tot een fonds, welks uitkeeringen in gelijke mate aan zorgzame huislieden en aan er maar op los trouwende, lichtzinnige werklieden ten goede komt. Ik ben gezinshoofd, en heb dus recht zelf te beoordeelen wat in gegeven omstandigheden voor mij en mijn gezin het beste is. Bemoeling van den wetgever met mijne huiselijke zaken is in strijd met mijne diepste grondbeginselen."

Kan, indien de maatregel genomen wordt in het particulier belang van den arbeider, (omzetting van zijne zedelijke verplichting in eene wettelijke), tegen deze beschouwing met grond iets worden aangevoerd? Licht er eenige onzedelijke, eenige onchristelijke gedachte aan ten grondslag? Zoo neen, met welk recht zegt dan de wetgever: „ik stel mijn wil, mijn inzicht in de plaats van uw wil, uw inzicht; wat ik plicht acht hebt gij plicht te achten. Ik ga daarin zelfs zoo ver, dat ik u, al hebt gij misschien vrouw noch kind, dwing om bij te dragen voor de „weezenrente“, omdat zooals gij in § 2 mijner Memorie van Toelichting (van het thans voorgedragen ontwerp) kunt lezen „armoede op de ontwikkeling en opvoeding van kinderen veelal zoo al niet rechtstreeks dan toch zijdelings een noodlottigen invloed heeft: zij leidt tot lichamelijke en zedelijke verwaarloozing; bevordert kindersterfte, schoolverzuim, verwildering van de jeugd“. Dat een geestelijke zulke verstandige woorden richt tot den werkman die zijn gezin mocht verwaarlozen is uitstekend; maar is het ook verdedigbaar, dat de wetgever, zich plaatsende op den zetel van dien geestelijke, enkel omdat hij de macht daartoe bezit, ongehuwde werklieden dwingt bij te dragen voor de gezinnen van gehuwden?

Men beroept zich op *het solidariteitsgevoel*. Waar dit inderdaad bestaat, daar zal het, zooals bij de Engelsche friendly societies, en gelijk vroeger bij de gilden, leiden tot gemeenschappelijke handeling, waarbij het belang der gemeenschap dat der individuele leden beheerscht; maar die gemeenschappen ontstaan vrijwillig, zeer dikwijls tusschen personen, die tot dezelfde soort van bedrijven behooren en die, onverschillig of zij loontrekkende werklieden, dan wel zelfstandige bazen zijn, in het dagelijksch leven voortdurend met elkander in contact komen en dien band in hunne vereenigingen nader toehalen. Hier echter wordt solidariteit bij de wet gefingeerd; solidariteit tusschen willekeurig genomen, immers uitsluitend naar inkomen gesorteerde werklieden uit alle mogelijke soorten van bedrijven; personen, die niet op andere wijze met elkander in aanraking komen, dan als trekkers van zekere rente uit de Staatskas, tot verwerving waarvan de wet hun eene belasting heeft opgelegd. *Zulk eene verhouding ontstaat niet uit en leidt ook niet tot solidariteitsgevoel*. Wij komen hier nog nader op terug.

Dat de werkman verlangend uitziet naar ditstelsel van „omzetting van zedelijke in wettelijke verplichting“, gelijk men in § 2 van de Memorie van Toelichting wetsontwerp 26 April 1905 kan lezen, met beroep o. a. op het verslag der Staatscommissie van 31 Juli 1895 n°. 21, is niet aannemelijk. Immers is het bekend hoe moeilijk de werkman tot ouderdoms- en invaliditeitsverzekering te krijgen is, zelfs in landen waar de Staat den premiebetalder geldelijk steunt, en op de krachtigste wijze propaganda maakt voor ouderdomsverzekering. Moest hij zelf de premie opbrengen, dan zou, gelijk in Frankrijk, wel spoedig van verzet blijken. Maar er zijn redenen van anderen aard dan de behoefte om zedelijke verplichtingen in wettelijke te doen omzetten, die de werklieden voor deze wet stemmen. Ten eerste het voordeel, dat, reeds terstond bij het in werking treden der wet voor zeer velen het rente trekken aanvangt, zonder dat iets voor die renten is gestort, iets dat, gelijk strakts zal worden aangetoond, met het beginsel der wet niets hoegenaamd te maken heeft; ten tweede, de op den werkgever gelegde verplichtingen om de geheele premie te betalen met bevoegdheid de helft daarvan op het loon in te houden. Het kan niet uitblijven, dat gevoelen de arbeiders zeer wel, dat loonsverhooging hen in staat zal moeten stellen hun helft te betalen; immers gaat dit ontwerp zelf uit van de onderstelling, dat de werkman in vele

gevallen inderdaad de premie niet kan opbrengen. Kan hij niet en moet hij toch, wat schiet er dan over, dan dat de werkgever het loon verhoogt? Maar hoe dan, als het hooger loon er niet af kan? De werkgever die zoo'n hooger loon niet kan betalen verdwijne uit de industrie, antwoordt men. Maar daarvan wordt ten slotte de werkman weer het slachtoffer, omdat de werkloosheid daardoor toeneemt. Door het wegvallen der zwakkere werkgevers vermeerderd het leger der werklozen. En zookomen dan ten slotte deze werklozen toch weer ten laste van de openbare kassen, die men door ouderdomsverzekeringdwang gepoogd had te ontlasten!

Indien ten slotte de werklieden deze gedwongen besteding van hun loon zonder morren aanvaardden, en zelfs zij, die meenen meer dan anderen voor arbeidersbelangen op te komen, vóór dit ontwerp stemmen, dan zal het zijn om dezelfde reden, waarom de sociaal-democraten, gelijk zij openlijk uitspreken, premiebetaling verdedigen en vurig begeeren als onmisbaar middel voor het verkrijgen van macht. In dit verband is het gewenscht te herinneren aan het slotwoord van het in 1910 verschenen werk van Dr. WILHELM MÖLLER „die Herrschaft der Sozialdemokratie in der deutschen Krankenversicherung“, blad. 445, aangehaald door Prof. FABIUS, „Studien en Schetsen“, 1911, blad. 108:

„Vatten wij het wezenlijke van de in de vorige hoofdstukken neergelegde uiteenzettingen nog eens in het kort samen, zoo hebben wij gezien, hoe de sociaal-democratie bij de verkiezingen van vertegenwoordigers met onvoorwaardelijk terrorisme het niet sociaal-democratische deel der arbeiders onderdrukt; hoe zij uit de besturen beproefde burgerlijke vertegenwoordigers verdringt, om onervaren geestverwanten in hunne plaats te zetten; hoe de thans bestaande vertegenwoordiging voor een-derde door de arbeiders voor zoover zij niet aan den leiband van de sociaal-democratische arbeiders gaat, tot volkomen machteloosheid veroordeeld is; hoe burgerlijke kas-geneesheeren gekweld, sociaal-democratische geneesheeren begunstigd worden; welk een heiban van agitatorische krachten in de ambtenaarsrangden wordt ondergebracht en door tarief-overeenkomsten verzekerd wordt tegen ontslag; hoe brutaal sociaal-democratische kasbeheerders hun standpunt van heeren tegenover oud-gediende kasbeambten, bepaaldelijk tegenover wie beslist nationaal gezind zijn, innemen; hoe de ziekenkassen door de sociaal-democratie voor een economische en politieke, maar ook voor persoonlijke belangen worden misbruikt; wat te denken is van het spreken over de schitterende prestatieën der plaatselijke ziekenkassen: eindelijk, hoe de sociaal-democratie er naar streeft, met terzijdestelling van alle andere soorten van kassen, de breedste volkskringen in groote gecentraliseerde plaatselijke ziekenkassen te vereenigen en allereerst in deze kassen, maar verder ook in alle inrichtingen van de ongevallen-, ouderdoms-, invaliden- en achtergelatenen-verzekeringen den voornaamsten invloed te verzekeren aan de door haar beheerschte arbeiders.“

Wil men de dingen, ook dit wetsontwerp dus, zien zooals ze in waarheid zijn, dan beoogt dit ontwerp, zal althans de werking er van zijn, dat de *werkgever* gedwongen zal worden zooveel te storten in 's Rijks kas, dat de Staat later niet zit met al de versleten arbeiders die in de industrie werkzaam zijn geweest. De wetgever wil, dat de industrie zelve het minimum levensonderhoud betale van allen die in haar dienst geweest zijn tot aan hun dood toe, ook dan wanneer die arbeiders geen dienst meer verrichten kunnen. De premiebetaling is in werkelijkheid eene *belasting*, opgelegd aan de industrie ten bate van den Staat, en zulks in den vorm eener verzekeringspremie: waarbij evenwel alle beginselen die op verzekeringsgebied gelden buiten toepassing blijven, zooals premieberekening in verband met de risico, uitsluiting van te gevaarlijke risico's enz. De belasting wordt door de werkgevers betaald of door hen voorgeschoten, met verloop om de helft er van te verhalen op de werklieden *zoo zij kunnen*.

Wil men dat systeem, dan kome men er rond en open voor

uit, zonder het te bemantelen met schoonklinkende benamingen, als zorg voor den werkman, verzekering, premiebetaling enz. Het is eenvoudig eene belasting gelegd op de industrie, berekend naar het aantal gebezigde werklieden, naar den werkduur en naar het genoten loon, en strekkende tot ontlasting van de Staatsuitgaven; en die te gelijker tijd den arbeider een vorderingsrecht op de schatkist verschafft 't welk deze te voren niet had, al genoot hij feitelijk ook tot dusver het minimum levensonderhoud, indien hij dat zelf niet kon verdienen.

Maar is dit systeem *rechtvaardig*? Mag, indien de maatschappij, of juistert indien de Staat zich verplicht acht den behoeftige in het leven te houden, een deel dier behoeftigen ten laste worden gebracht van een deel van de burgerij, en wel van dat deel, 't welk vroeger die menschen in staat heeft gesteld zelve in hun onderhoud te voorzien? Moet die onderhoudsplicht, die, indien zij bestaat, ten bate behoort te komen *van allen* welke in gelijke omstandigheden verkeerden, niet gedragen worden *door allen*?

De bewering is verdedigd, dat de industrie, die een groot deel der werklieden in dienst heeft, als geheel genomen zoo veel loon moet uitkeeren, dat de werkman daarvan genoeg kan overhouden voor ziekte en invaliditeit; dat de wet dus de werkgevers daartoe dwingen mag, maar dan op zoodanige wijze, dat het daarvoor benoedigde dan ook, als het oogenblik aanbreekt, aanwezig zij om te kunnen worden uitgekeerd. De verzekeringsdwang is het middel om dat doel te bereiken. Op dat standpunt stelt zich ook eenigermate het ontwerp betreffende ouderdomsverzekering, ingediend den 16den October 1907, dat op dit punt (zie den aanvang § 1 Memorie van Toelichting, in zijn motiveering ietwat afwijkt van het ontwerp Kabinet-KUYPER, ofschoon ook in dat ontwerp de eigenlijke rechtsgrond gevonden wordt in „het algemeen belang, dat vordert dat een talrijke klasse van personen niet op gevorderden leeftijd vrij algemeen, geheel of ten deele, ten laste komt van wie dien last bezwaarlijk kunnen dragen, hetzij van eveneens weinig vermogende verwanten, hetzij van de bijzondere of openbare armenzorg. (Ook hier dus, evenals in het andere ontwerp, verzekeringsdwang ter verlichting van armenzorg.)

Tegen bovenstaande verdediging der belasting van de industrie zijn eenige gewichtige bedenkingen aan te voeren. In de eerste plaats, dat dit stelsel toch in geen deele opgaat daar waar het invaliden geldt; immers worden in den regel de arbeiders, voor zoover zij niet door ongevallen getroffen worden, niet *door den arbeid* invalide, tenzij zij van den beginne af tot de zwakkelingen behooren, die geen werkgever in dienst zou nemen, indien hij zich bewust was, dat hij daarmee de verplichting op zich nam hen, na betrekkelijk korten tijd, zonder eenige contraprestatie, levenslang te onderhouden. Bij ouderdomsverzekering valt nog iets anders op te merken. Op hooger leeftijd moge bij den werkman, evenals bij ieder ander, de werkkraft verminderen, toch houdt arbeid het lichaam gezond, en de oudere arbeider zou vaak in dienst kunnen blijven, indien niet het arbeidsaanbod door kunstmatige middelen beperkt werd, ten einde de loonen op pijl te houden. Het wetsontwerp, waaraan bovengemelde beschouwing ontleend werd, bepaalde zich dan ook tot ouderdomsverzekering en sloot invaliditeitsverzekering buiten. Maar met welken schijn van grond kan de verplichting der werkgevers verdedigd worden, hen, die niet door den arbeid invalide zijn geworden, levenslang te onderhouden.

Eene andere bedenking is deze. Men zegt: „de industrie” behoort voldoende loon te geven, om „den arbeider” gedurende zijn invaliditeit te kunnen onderhouden. De eerste vraag rijst: wat is „voldoend loon”? Hoe groot moet dat zijn? En verder, welk antwoord men op evengemelde vragen ook geve, vast staat toch wel dat er reeds nu vele werkgevers zijn, die voldoende loon uitkeeren aan hunne werklieden om dezen in staat te stellen daarvan een premie af te zonderen. Met welk recht worden ook zij met gedeeltelijke premiebetaling belast? Ook zijn er werkgevers die niet bij machte zijn de loonen tot die

hoogte op te voeren, dat de premie er af kan. Zullen deze voortaan van het doen verrichten van arbeid moeten afzien? Doch met welk recht wordt hun van overheidswege belet een loon te betalen, dat wel niet voldoende is voor voorziening in den ouderdom, maar dan toch voor het oogenblik den arbeider werk, dus levensonderhoud verschafft?

Eene derde bedenking is, dat uit de in het ontwerp 1907 gestelde praemissen, gesteld dat zij juist waren, zou volgen, dat de geheele premie door den werkgever moet worden betaald, doch niet, zooals in dit en de vorige ontwerpen wordt voorgesteld, mede door den werkman.

Een nog meer principieele bedenking is de volgende. Geheel ons maatschappelijk verkeer berust op onderlingen ruil van diensten; ieder, van welke richting hij zijn moge, koopt de producten van de industrie, betaalt den arbeider naarmate de waar, de arbeid hem persoonlijk waard is, zonder zich te bekreunen over de vraag, hoeveel de verkooper de zaak waard acht of hoeveel arbeid daaraan besteed is. Niet de verdienste van den arbeider, maar de waarde van het object of van den verleenden dienst komt in het verkeer in aanmerking. Natuurlijk poogt de leverancier van voorwerp of arbeid ook zijnerzijds de vergoeding te verkrijgen van wat hij dat voorwerp of zijn arbeid waardig acht; maar dit kan slechts verkregen worden door het vrije ruilverkeer, de duizende factoren die hierbij samenwerken ontsnappen aan elke regeling die zou geschieden buiten de belanghebbenden om. Of, onder de werking van het hedendaagsche wereldverkeer, in een gegeven geval den consument meer dan tot dusver kan in rekening worden gebracht, ten einde tot hooger loonuitkeering te kunnen geraken, kan slechts worden nagagaan door hem, die van de betreffende industrie en van het verkeer volkomen op de hoogte is. Wel kan de wetgever, gelijk hij ten onzent ook gedaan heeft, de volkomen vrijheid van handelen binden aan zekere regelen, en zelfs de verhoudingen van partijen gedurende den loop van het eenmaal aangegane contract tot op zekere hoogte vaststellen, ten einde grove onbillijkheden tegen te gaan; ook kunnen zoodanige voorschriften op de loonsbepaling middellijk van invloed zijn; maar dit alles is toch geheel iets anders dan de waardebepaling door de Overheid van te leveren goed of arbeid. Wil men intusschen dat automatisch werkend stelsel niet, wil men loon naar verdienste, of loon naar behoefte, dan zal geheel het verkeer onder de wet en onder de Overheid moeten worden gesteld, en het bestaande moeten worden verlaten. Maar beide maatschappelijke ordeningen naast elkander te willen, loonsbepaling door het vrije verkeer en loonsbepaling door de Overheid, leidt logisch tot steeds toenemende verwarring.

Indien de wet, zonder het loon vast te stellen, dit in factoren verdeelt en den werkman dwingt met het oog daarop een deel van zijn loon ter zijde te leggen, opdat hij voor allerlei eventueele omstandigheden over vaste inkomsten kunne beschikken, regelt zij ten slotte het loon zelf, en dit niet naar de waarde van den gepresteerden arbeid, zelfs niet naar de verdienste, maar naar de behoefte van den werkman. Zoo wordt in beginsel *de wet de beheerscheres van het verkeer*; de verkeersvrijheid wordt vervangen door regeling van overheidswege. Voor elke min of meer redelijke behoefte van den werkman wordt, krachtens de wet, zeker bedrag afgezonderd; hetgeen noodig is voor de zoogenaamde minimum-existenz, zonder welke de werkman niet zou kunnen bestaan, is het eenige bedrag, dat niet door de wet is vastgelegd, en derhalve de eenige factor, die niet aan de vrije werking van het ruilverkeer is onttrokken. Op die wijze komt men dan tot een wettelijk vastgesteld „voldoend loon”. Dit ontwerp nu, evenals dat betreffende de ziekteverzekeringsdwang, brengt ons op dien weg. Het legt echter op geenerlei wijze aan banden des werkman vrijheid, die hij sinds de Fransche revolutie verkreeg, om zich aan den arbeid te onttrekken, ja zelfs — want daar komt het feitelijk op neer, vermits arbeidsdwang niet meer wordt toegelaten — de vrijheid om zich aan zijne contractueele verplichtingen niet te storen. Die vrijheid van den arbeider, dat gemis van middelen om hem tot werken, althans tot nakoming zijner

contractueele verplichtingen te dwingen, moge passen in het stelsel van het vrije ruilverkeer, maar past het in de daartegenoverstaande stelsels die men ons thans poogt op te dringen evenzeer?

Ook nog eene andere constructie is denkbaar. Er bestaat, kan men zeggen, tusschen werkgevers en werklieden een zekere samenhang en daardoor eene zekere solidariteit; er zijn wederkeerige verplichtingen, gelijk die ook onder het vroegere gildewezen werden erkend, en de voorgestelde verzekeringsdwang is niets anders dan herstel in nieuwen vorm van den natuurlijke samenhang tusschen werkgevers en werklieden. Een stukje bedrijfsorganisatie dus.

Niemand zal de betrekkelijke juistheid dezer voorstelling ontkennen; maar de vraag blijft ook dan geoorloofd, of de uit *den natuurlijke samenhang* voortvloeiende regelingen, gelijk die vroeger bestonden, vervangen kunnen worden door wettelijk, van boven opgelegde financieele verplichtingen, waarbij niet eens sprake is van wederkeerigheid; en waarbij de eene groep, die der werklieden, slechts daarom zich bereid verklaart mee te betalen tot bereiking van het doel, om des te beter de andere groep, die der werkgevers, te kunnen controleeren en in haar macht te hebben. Datgene wat heden ten dage van lieverlede uit het bedrijfsleven zelf is opgebloeid, n.l. de door onderling overleg tot stand gebrachte werkgevers-arbeidersfondsen, wordt juist door dit dwangverzekerings-stelsel te gronde gericht. In plaats van het gevoel van solidariteit te bevorderen, worden veeleer werkgevers en werklieden van elkander vervreemd, daar zij voortaan alleen met de Rijksambtenaren in directe aanraking komen, en alles zóó wettelijk geregeld is, dat de aandrang om uit eigen beweging voor alle voorkomende behoeften te zorgen, die men nu nog bij vele werklieden aantreft, wordt verland. Aan den anderen kant zal voortaan met voldoening van de wettelijke premien de werkgever „van alles af zijn”. Aanleiding en doel van dit stukje bedrijfsorganisatie is dan ook, gelijk is aangetoond, ontlasting van de openbare kassen voor armenzorg, en staan buiten verzorging van de belangen van hen die bij het bedrijfsleven betrokken zijn.

De Memorie van Toelichting van het wetsontwerp verwijst, wat betreft de bevoegdheid en roeping der Overheid tot het instellen van dezen verzekeringsdwang, naar de §§ 1 en 2 van de algemeene beschouwingen in de Memorie van Toelichting bij de ontwerpen eener Radenwet en eener Ziektewet. Met verwijzing naar dat stuk wenschen ondergeteekenden ook het daár aangevoerde kortelings na te gaan. De Minister beroept zich op:

a. hedendaagsche vermindering van bestaanszekerheid. — Het feit zelf is betwistbaar; ook vroeger was er groote verandering met betrekking tot de gelegenheden om in eigen onderhoud te voorzien; waren er veel fortuinzoekers, reizende werklieden enz. Thans is verplaatsing veel gemakkelijker dan vroeger; ook is er veel meer voorziening van overheidswege in behoeften van nietbetalenden dan voorheen, toen men de armen vaak met strenge straffen bedreigde. — Maar al ware het feit juist, hoe komen vaste renten voor invaliden, die vroeger regelmatig hun brood verdienden, ten goede aan het eigenlijke slachtoffer der bestaansonzekerheid, n.l. den armen werkman, die voortdurend *geen* werk vond, dus *geen* loon verdiende?

b. hedendaagsche verlapping van band tusschen patroon en werkman. — Ook dit feit is betwistbaar; de werkman kan zich, dit is zoo, gemakkelijker dan ooit aan al zijn verplichtingen of althans aan allen arbeid onttrekken: de werkgever daarentegen is meer dan ooit bemoeilijkt bij het ontslaan van den hem niet welgevalligen werkman. En waaruit blijkt, dat vroeger de patroon den niet meer arbeidenden werkman tot aan zijn dood onderhield? Juist heden ten dage zijn vele vrijwillige fondsen, met krachtige medewerking en soms met groote financieele opoffering van werkgevers, ontstaan, welke echter door het nieuwe stelsel worden vernietigd. Dit stelsel maakt

„den band” meer dan ooit van een zedijken tot een zuiver wettelijken, zelfs zóó, dat de werkgever wordt uitgeschakeld, want er komt alleen een band tusschen Overheid eenerzijds, patroon of werkman anderzijds; onderling hebben laatstgenoemden niets met elkaar uit te staan. Een werkman heeft thans meer macht dan vroeger om den werkgever te dwingen tot loonsverhooging, en te gelijker tijd meer gelegenheid om door verzekering zijn eigen bestaan vast te maken.

c. machteloosheid der particuliere pogingen. — Daarop wordt hieronder nader teruggekomen;

d. ondermijning van het rechtsbesef ten gevolge van de gevolgen der rechtens bestaande verhoudingen; m. a. w., het nu bestaande vrije ruilverkeer heeft ten gevolge:

1°. bestaansonzekerheid; hetgeen dus met het „rechtsbesef” in strijd is. Maar bestaansonzekerheid is een zeer algemeen verschijnsel, onder alle standen, vooral bij den kleinhandel en de kleine landbouwers. Eischt dit dan ook Staatstusschenkomst, ter verlevendiging van het rechtsbesef? En ook hier herhaalt zich de vraag: hoe komen vaste renten voor werklieden, die vroeger regelmatig hun brood verdienden, ten goede aan den werkman, die voortdurend geen werk vond en geen loon verdiende? Zal diens „rechtsbesef” door het gezicht op zijn geprivilegieerden medearbeider er erg op vooruitgaan?

Het vrije ruilverkeer heeft, zegt de Minister, ten gevolge:

2°. dat de werkman, invalide geworden, aangewezen is op steun van derden; daarom regeling, althans gedeeltelijke regeling van loon. Het feit zelf is alweer betwistbaar, omdat wie in zijn jeugd sparen *wil*, tegenwoordig daartoe best in de gelegenheid is; in zeer vele gevallen althans vindt dat „aange wezen zijn op derden” zijne oorzaak niet in de bestaande rechtsverhoudingen, maar in eene algemeene zorgeloosheid van hen die van hun dagelijksch loon moeten leven. Bovendien is, ook bij aanneming van dit wetsontwerp, de werkman aangewezen op steun van derden. De Staat of de gemeente, die bij onvoldoende rente financieel steunt, is ook „een derde”, en de patroon draagt mede in de lasten. Zelfs schijnt volstrekt niet zeker, dat de kosten der armenzorg door de invoering eener verplichte verzekering zouden dalen. De Deutsche onderverinding leert anders. Men zie b. v. het bericht van dr. ZAHN, directeur van het Beijersche statistische bureau, in het Avondblad A van de *Nieuwe Rotterdamse Courant* van 30 Juni 1911. Maar al ware het feit waarop de Minister wijst juist, loonregeling op dien grond leidt, gelijk boven werd uiteengezet, tot het stelsel van loon naar verdienste of naar behoefte, slechts mogelijk, indien het verkeer onder de wet en de Overheid wordt gesteld.

Hoe men de zaak ook aantrekkelijk tracht te maken, het voorgestelde ontwerp beoogt niet anders, dan de industrie, meer bepaaldelijk de werkgevers, te belasten met het onderhoud van zeker aantal invaliden.

Mochten de werkgevers in staat zijn zich op den duur te dekken door inkorting op het loon der werklieden, dan zou dit het welzijn der werklieden beoogende stelsel hierop neerkomen, dat, ten einde de bijzondere en openbare kassen te ontlasten, een deel der arbeidende klassen gedwongen wordt tot zeer langdurige betaling van weekpremieën.

Mochten echter de werkgevers in staat zijn het gelag te doen betalen door de gebruikers — iets wat in sommige, maar op verre na niet in alle bedrijven mogelijk is — dan mag de vraag worden gedaan, of het dan toch niet eenvoudiger, oprechter, billijker en goedkooper zou zijn die belasting te leggen op de bevolking in haar geheel, en dan *terens allen die in gelijke omstandigheden verkeerden, en niet slechts een deel der loonarbeiders, daarin te doen deelen.*

Indien de zaak zoo is, waarom, zal men vragen, wordt dan in arbeiderskringen zoo naar de totstandkoming van dit wetsontwerp verlangd?

Hierop is te antwoorden: 1°. dat zeer velen zich door mooie woorden en voorspiegelingen laten verblinden; 2°. dat zekere zeer werkzame groepen, die van het brengen van geheel het ruilverkeer in handen van de Overheid groote verbetering van maatschappelijke toestanden verwachten, deze ontwerpen als eerste stappen op den nieuwen levensweg begroeten; 3°. dat hier en elders het voorgestelde stelsel smakelijk wordt gemaakt, door daaraan vast te knopen de aanbieding aan de thans levende arbeiders van groote financiële voordeelen, die echter met de zaak zelve in geen verband staan, maar nu eenmaal bij de stembus beloofd zijn.

Over dit laatste nog een enkel woord.

De renten die aan het thans levende geslacht zullen worden uitbetaald zijn, daar er niets voor gestort is, niet verdiend; zij hebben met verzekering hoegenaamd niets uit te staan, behalve dat, ter vaststelling van de grenzen der wettelijke weldadigheid, de berekening van het uit te keeren bedrag verband moet houden met vroeger genoten loon, ook dan wanneer daarvan geene premie is afgehouden. Hoe ook verbloemd, is dit niet anders dan onderstand van Staatswege, „bedeeling” in meer eigenlijken zin dan waarin vroeger van bedeeling gesproken werd, toen het de verstrekking gold van gratis of bijna gratis onderwijs. En deze bedeeling geschiedt in zulk een vorm, dat den genietter een *recht op onderstand* wordt toegekend, dus juist datgene waartegen, tijdens de behandeling der Armenwet, door zeker deel der Kamer met alle kracht is opgekomen. Dit financieel voorrecht wordt door den Staat verleend aan personen die hem nimmer hebben gediend; het wordt onthouden aan hen, die niet kunnen aantoonen dat zij, ware de wet vroeger ingevoerd, tien jaren verzekeringsplichtig zoude zijn geweest, m. a. w. loon zouden hebben genoten. De allerbehoefstigsten, die zelfs geen geregelden arbeid hebben kunnen machtig worden, genieten dit voorrecht niet. 't Is waar dat deze bedeeling is van „tijdelijken aard”, maar, daargelaten dat dit aan het beginsel niets afdoet, een jaarlijksch geschenk van ruim 7 miljoen gedurende 75 achtereenvolgende jaren is toch wel wat lang „tijdelijk”!

Hoe men nu over zulk een privilege mogen denken, duidelijk is het, dat het met het stelsel dezer wet niets te maken heeft. Het komt dan ook in de overgangsbepalingen voor. Wil men aan bedoelde behoeftigen onderstand geven, dan is daarvoor de voorgestelde verzekeringsdwang niet noodig.

Volgt uit dit alles, dat de wetgever, hoewel erkennende dat zeer vele invaliden niet hebben om van te leven en dientengevolge ten laste komen van anderen, zich van alle medewerking tot verbetering van dien toestand onthouden mag?

Ondergeteekenden meenen die vraag ontkennend te moeten beantwoorden.

Hoe veel men ook daar waar het geldt de behoeften van het gezin van kerkelijke en particuliere weldadigheid verwachten moge, nimmer zal deze in staat zijn voldoende bij te springen bij het ontstaan van plotselinge rampen of blijvende inzinking. Moge in vroeger eeuwen menig hulpbehoevende vaak door eene waarschijnlijk te goeder trouw zich noemende Christelijke Overheid onbarmhartig zijn verjaagd of gestraft, thans wordt vrij algemeen toegegeven, dat ook op de Overheid verplichtingen rusten, die uit de Christelijke solidariteit voortvloeien; dat soms ook daar hulp mag en moet worden verleend, waar de nood mede aan eigen schuld is te wijten. Dit klemmt te meer in eene maatschappij waar, ter wille van orde en veiligheid, de vrijheid om te vragen, die hulpbehoevenden anders te stude zoude komen, wordt belemmerd en ingekort, terwijl tevens, door het kunstmatig op peil houden van loonen, aan de zwakkere of minder bekwaame werklieden het bekomen van arbeid schier onmogelijk gemaakt wordt. Op allerlei wijze kwijt de Overheid zich dan ook van die op haar rustende verplichting, b.v. door, inzonderheid op indirecte wijze, de minvermogenden bij de vervulling van hunne rechtmatige behoeften (opvoeding, lichamelijke verpleging enz.) te steunen. Dat dit ten slotte ook weer aan de maatschappij ten goede komt, spreekt vanzelf;

het is de natuurlijke vrucht van de voldoening aan de verplichtingen, voortspruitende uit de Christelijke solidariteit.

Maar die verplichtingen rusten dan ook op de maatschappij in haar geheel en moeten bekostigd worden uit de algemeene kas, evenzeer als verplichtingen rustende op een particulieren kring uit de kas van dien kring behooren te worden bekostigd. Het gaat niet aan, de voldoening aan zulke verplichtingen af te wentelen op een deel der maatschappij, allermint op dat deel, dat aan het ontstaan van den misstand waarom het hier gaat, zeker de minste schuld heeft, daar juist de werkgevers het zijn, die een groot deel der maatschappij aan arbeid en levensonderhoud weten te helpen. Door die op allen rustende verplichtingen af te wentelen op willekeurig gekozen groepen wordt niet het „gelijk recht voor allen” geëerbiedigd, maar de Staatsmacht gebezigd tot willekeurige verdeling van plichten en rechten, waarbij dan de belangen, die over de meeste stemmen kunnen beschikken, den doorslag zullen geven, zóó dat de een zich zonder grond ten koste van den ander verrijkt.

Ter voldoening aan bovenbedoelde, op eene Christelijke maatschappij rustende verplichting, ware het 't eenvoudigste aan alle waarlijk invaliden eene geregelde toelage toe te kennen, gelijk dit, onder den onjuisten naam van Staatspensioenning, o. a. in Engeland aan oude lieden geschiedt. In dat land past het misschien op het daar reeds sinds Koningin ELISABETH vigeerend stelsel van Staatsarmenzorg, waarvan de uitkomsten evenwel niet schitterend schijnen te zijn geweest.

Met behulp van dat stelsel mogen eenige misstanden tijdelijk worden verholpen, tot goede volksontwikkeling kan het stelsel nimmer leiden. Het brengt niet tot het besef, dat algemeene welvaart slechts bevorderd wordt door het opwekken van energie en het besparen op niet of minder nuttige uitgaven. De ongelijkheid van menschen en toestanden, en dientengevolge de ongelijkheid van bezit, is niet weg te nemen, en is voor de ontwikkeling van de menschheid ook onmisbaar; maar zeer goed kan, door doelmatige middelen, behoorlijke welstand het deel worden van allen die niet moedwillig zich werpen in de ellende.

Welk middel ligt dan meer voor de hand, dan het van overheidswege moreel en financieel begunstigen van die vereenigingen, die zich ten doel stellen minvermogenden (niet dus alleen zekere kringen van werklieden) bij voorkomende ongelijkheid, zooals ziekte, invaliditeit, werkloosheid te steunen? Bij het verstrekken van dien steun wordt de mingevoede niet gedwongen zijne uitgaven te regelen naar wettelijk voorschrift, maar gedrongen, en daarbij krachtig geholpen, om zich zelve rekenschap te geven van wat zijn plicht is, het onderhouden nl. van zich en zijn gezin. Hij behoeft niet uit handen van den Staat een niet verdiend geschenk aan te nemen, maar werkt zich, zij 't ook aanvankelijk met hulp van anderen, naar boven ter verovering van een onafhankelijk bestaan voor zich en de zijnen. Hij zal, evenals ieder meervermogene burger, zijn zuur verdiende penningen kunnen bezigen voor 't geen hij zelf in zijne particuliere omstandigheden, het nuttigst acht, en steeds herinnerd worden aan de waarheid *dat, wie rusten wil op den ouden dag, in zijn jeugd daarvoor moet hebben gespaard*. Bij de berekening van het bedrag der bijdrage zal de wetgever in aanmerking moeten nemen het bedrag dat ook thans uit openbare kassen ter voorziening in nooden besteed wordt en langs dezen weg ongetwijfeld verminderen zal; voorts het niet geringe bedrag der onvermijdelijke administratiekosten van particuliere verzekeringsvereenigingen, waarmede, indien het Rijk die kosten op zich nam, de premie der minvermogenden zou kunnen worden verminderd; eene wijze van steunen als ook thans in tal van andere gevallen, waar het einddoel een algemeen belang geldt, van Staatswege plaats heeft. Aan de particuliere vereenigingen, die zoodanigen financieelen steun aanvaarden, kan de wet de voorwaarden opleggen van zich te onderwerpen aan eenige algemeene bepalingen, waardoor de soliditeit en de algemeene bruikbaarheid dier vereenigingen wordt verzekerd; waarbij evenwel, wil men zijn eigen doel niet voorbijschieten, de vrijheid zelve der vereenigingen niet te veel aan banden

moet worden gelegd. Niets verbiedt de burgerlijke gemeente vrijwillige kassen op te richten ten einde het toetreden tot de verzekering te vergemakkelijken, en ook de armbesturen, die armoede willen voorkomen, kunnen medewerken om aan behoeftigen de deelneming aan de verzekeringskassen en daardoor het genot van den indirecten steun uit de Staatskas mogelijk te maken. Voorts kan de Overheid nog door tal van andere middelen de zucht van den mindergegoede om tot welstand te geraken opwekken en steunen.

Stelt men zich duidelijk voor oogen, hoe op den duur een volk moet winnen in kracht, dat, zij het dan ook met indirecte hulp van anderen — een hulp die bijkans ieder mensch in meer of minder mate behoeft — zich een zelfstandig bestaan heeft veroverd, en stelt men daartegenover de uitkomsten van het Duitsche dwangverzekeringssstelsel, zooals die door een zeer deskundige zijn uiteengezet, (1) dan kan het weinig twijfelachtig zijn aan welke van beide stelsels de voorkeur moet worden gegeven, en zulks te minder wanneer men bedenkt, dat men, bij mislukking, *wel can het eene op het andere, van steun van het particulier initiatief op dat der dwangverzekering kan overgaan, maar niet omgekeerd.*

Het doet den ondergeteekenden leed niet te kunnen meegaan met een wetsontwerp waaraan zooveel scherpzinnige arbeid is besteed; veel liever zouden ze meegaan met den breeden stroom. Maar bij de regeling van zoo groote volksbelangen als het hier geldt, en het invoeren van beginselen die zij strijdig achten met recht en algemeen belang, behoort elke overweging van politieken of persoonlijken aard op den achtergrond te worden gedrongen. Ongetwijfeld zal verwerping van dit wetsvoorstel aanvankelijk bij minder goed ingelichten teleurstelling veroorzaken, maar het kan dure plicht zijn van den volksvertegenwoordiger zich daarboven te stellen. En de naleving van dien plicht wordt gemakkelijker, wanneer het inslaan van een anderen weg niet slechts oneindig rechtvaardiger is, daar zoodoende geen privilegiën op het stuk van belastingen worden verleend, maar ook veel spoediger tot tastbare uitkomsten leidt. Bij het volgen nu van den hier aangewezen weg is een uitvoerig en zoo samengesteld wetsontwerp als het onderhavige niet noodig; evenmin is noodig het scheppen van tal van betrekkingen, het organiseeren van tal van colleges.

In stede daarvan kan onmiddellijk gebruik worden gemaakt van het bestaande: de talrijke volksvrienden die thans reeds, meerendeels onbezoldigd, zich bezighouden met het bereiken van humanitaire doeleinden, zullen niet vervangen behoeven te worden door bezoldigde ambtenaren, waarvan de meesten bovendien voorshands alle ervaring missen; maar wel zullen zij worden aangespoord tot nieuwe energie, ten einde voor de door hen beheerde vereenigingen de groote voordeelen te verkrijgen, die aan eene betere inrichting van het bestaande verbonden zijn.

(1) Zie dr. F. FRIEDENBURG, Senatsvortragender im Reichs-Versicherungsamt ausser Dienst, Zeitschrift für Politik, IV, Band 1911.

De tweede ondergeteekende vereenigt zich in het algemeen met den inhoud dezer Nota, en in het bijzonder met hetgeen op bladz. 2, 5 en 9 is opgemerkt betreffende de geldigheid eener regeling voor *allen*.

In overeenstemming met de daar gemaakte opmerkingen zou hij vrede kunnen hebben met eene wettelijke regeling, die *iedere*n burger van zekeren leeftijd (bijv. van 16—25 jaari, zonder onderscheid van maatschappelijke klasse, verplicht tot het storten van eene premie, ten einde zich een weeggeld te verzekeren voor het geval hij op hoogen ouderdom of door invaliditeit in behoeftige omstandigheden komt te verkeeren. Om kort te zijn zij hier slechts aangeteekend dat bedoeld wordt de hoofgedachte van het stelsel van CANON BLACKLEY, hetwelk beoogt de gemeenschap te behoeden tegen de gevolgen van pauperisme en daarvoor alle burgers wil belasten, maar dan ook ten goede komt aan allen, zonder onderscheid van klasse, die in gelijke omstandigheden verkeeren.

Daartegenover staat eene wettelijke regeling als de voorgedragene, die klaarblijkelijk beoogt (zonder het te bereiken) het bijzonder belang van eene bepaalde klasse in de maatschappij te bevorderen, en daarom ook alleen hen verzekert die volgens de wet geacht worden tot die klasse te behooren, zelfs al zijn zij niet behoeftig, hoewel de wet ook anderen zal verplichten daarvoor bijdragen te storten. Een werkgever, die door invaliditeit of op hoogen ouderdom in behoeftige omstandigheden komt te verkeeren, zal volgens de voorgedragen regeling geen aanspraak hebben op eenige rente, ofschoon hij wel verplicht zal worden, bij te dragen in de premieën waardoor zulke aanspraken van werklieden of van gewezen werklieden, ook indien zij niet behoeftig zijn, worden geschapen — eenvoudig omdat hij, volgens den stempel der wet, niet behoort tot de bevoorrechte klasse. Ook andere burgers die noch werkgevers noch werkman zijn, of niet in de termen der voorgedragen wet vallen, zullen, indien zij in genoemde gevallen behoeftig worden, geen aanspraak hebben op rente, ofschoon zij evenzeer als de werklieden leden zijn der gemeenschap, die een groot deel dier rente betaalt, en waarschijnlijk persoonlijk in de belastingen hebben medege dragen om de uitkeering mogelijk te maken.

Zulk eene regeling — zulk eene klassenwetgeving — dunkt den tweeden ondergeteekenden eene absurditeit in den modernen Staat en slechts te rijmen met zekere averechts verkeerde opvattingen omtrent aard en werkring der publieke gemeenschap, welke in de middeneeuwen in zwang waren. Het is hem daarom niet mogelijk zijne medewerking aan het tot stand brengen daarvan te verleenen.

Ook tegen de methode volgens welke voor de uitvoering dier regeling zal worden zorg gedragen, bestaat bij hem principeel bezwaar, op grond van overwegingen die hij meent reeds bij de behandeling der Bakkerswet voldoende te hebben uiteengezet.

DE SAVORNIN LOHMAN.

VAN IDSINGA.